

NATUUR(BE)LEVEN IN DE GROENE RUIMTES VAN DE LEUVENSE BINNENSTAD

Nieuwsbrief nr.8

(28 februari 2012)

Een gezamenlijk initiatief van: **Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud**
Natuurpunt Oost-Brabant & Natuurpunt Leuven
met de medewerking van: **Regionaal Landschap Dijleland**
en financiële steun van: **Provincie Vlaams-Brabant**

In dit laatste nummer kijken we nog even terug op de voorbije winterperiode. Hoewel veel aspecten van de natuur op een lager pitje stonden, viel er ook in dit jaargetijde genoeg te beleven. De voorbije weken - zeker met de koudegolf van februari - stond alles in het teken van overleven. Deze nieuwsbrief gaat na wat dit zoal inhoudt voor een aantal soorten in de stedelijke omgeving.

De winter

Eind 2011 leek de natuur nog enigszins te twijfelen door het warme weer van eind september. Sommige bomen leken het niet meer te weten: "is het nu herfst of niet"? En ook op de winter was het lang wachten. Bij de flora en fauna ontstond er dus heel wat "verwarring" (hetgeen o.a. kan leiden tot overlevingsrisico's door het voortijdig ontwaken uit de winterrust of winterslaap). En een witte Kerst zat er dus niet in. Maar voor de wintereditie van deze nieuwsbrief hebben we in februari toch wat beeldmateriaal kunnen schieten. Dat we met 13 ijsdagen en temperaturen tot ver onder het vriespunt een winter gehad hebben kan alvast niemand ontkennen.

Met wat geluk hebben we deze Bosmuis kunnen vastleggen op foto. Ondanks haar naam is ze niet strikt gebonden aan bos. Dat deze soort in de Leuvense binnenstad aanwezig was bleek reeds uit eerdere waarnemingen. Maar het fotograferen van deze schuwe en overwegend nachttactieve diertjes is - net zoals bij de meeste zoogdieren - een andere zaak. De nauw met de Huismuis verwante Bosmuis heeft een witte buik en een (geel)bruine rug, met een scherpe overgang tussen beide. Jonge Bosmuizen zijn wel wat grijzer, waardoor verwarring met de Huismuis mogelijk is. Bosmuizen houden geen winterslaap, maar bij voedselschaarste treedt er een soort verstarring van het lichaam op, waardoor veel minder energie wordt gebruikt.

Een Bosmuis op zoek naar voedsel (Kruidtuin)

*Ondergesneeuwde dreef
aan de Kartuizerij*

Overwinteringsstrategieën

Dieren hebben elk hun eigen strategie om de winter door te komen. Heel wat diersoorten krijgen tegen de winter een dikke vacht om zich te beschermen tegen de extreme koude. Sommige soorten gaan de hele winter in winterslaap of winterrust.

Als koudbloedige dieren zijn amfibieën afhankelijk van de omgevingstemperatuur. Zonder beschutting dreigen ze 's winters dood te vriezen. Ze graven zich vaak in onder het bodemoppervlak, onder struweel, in bosgrond of in de modder van een poel of vijver.

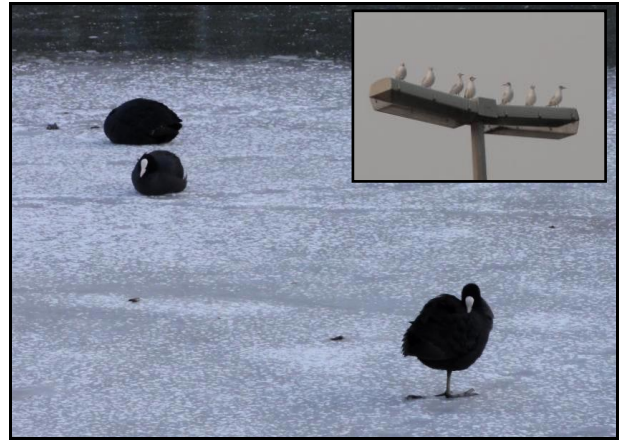
Vogels die niet in onze streken overwinteren, zijn al enkele maanden geleden vertrokken naar warmere landen. Vogels die hier wel overwinteren zijn doorgaans aangepast, hoewel ze het soms wel moeilijk krijgen om aan voedsel te geraken. Bij een langdurige voedselschaarste kunnen ze verzwakken. Heel wat Ganzen uit het Hoge Noorden komen dan weer overwinteren in onze streken. Sommige soorten - o.a. meeuwen - overwinteren liever in de stad (waar het wat warmer en voedselrijker is).

Overwinteringsstrategieën (vervolg)

Vlinders kunnen eveneens op verschillende manieren de winter doorkomen. Sommige soorten overwinteren als eitje, andere soorten als rups of pop. Maar er zijn ook soorten - zoals bvb. Daggauwoog en Gehakelde aurelia - die als volgroeide vlinder overwinteren. Zij kruipen in het najaar weg op vorstvrije plekken (bvb. in huis of in een tuinberging). De Atalanta is dan weer een trekvlinder die normaal gezien overwintert rond de Middellandse Zee (hoewel er de laatste jaren indicaties zijn dat de soort soms toch ook bij ons overwintert).

Ook planten hebben diverse overwinteringsstrategieën. Eénjarigen overwinteren bvb. als zaad dat na de winter terug ontkiemt. Vóór de volgende winter aanbreekt, moeten de planten opnieuw zaad gevormd hebben. Bol- en knolgewassen overbruggen deze moeilijke periode via de ondergronds plantendelen. Overblijvende kruiden vormen winterknoppen of een compacte plant vlak onder of boven de grond. Deze planten hebben een aantal chemische aanpassingen. Zo bevatten de winterknoppen of de winterbladen veel suikers en andere stoffen die als een soort "antivries" werken in de levende plantencellen.

Kortom: elke soort heeft een eigen strategie gevonden om de moeilijke winterperiode beter door te komen. Deze nieuwsbrief geeft slechts een beperkt overzicht van de vele, uiteenlopende overwinteringsstrategieën die bestaan.

*Boven: Meerkoeten op het ijs in de Leuvense Vaartkom.
Kokmeeuwen overwinteren in het stedelijk gebied.
Onder: Een Krokusvariëteit in de eerste sneeuw.*

Planten hebben tijdens de winter voldoende koude-uren nodig om goede bloemknoppen te ontwikkelen.

Koude als noodzaak

Hoewel de winterperiode voor veel plantensoorten een moeilijke periode is, zijn te warme wintertemperaturen ook niet goed. Fruittelers houden bvb. nauwgezet de "koude-uren" in het oog, want als warm winterweer te lang aanhoudt dan kan de benodigde winterrust voor allerlei fruitgewassen verstoord worden. In dat geval dreigt een onregelmatige bloei in het voorjaar en dit heeft grote gevolgen voor de productie. Planten hebben een bepaalde koudebehoefte om sterke bloemknoppen te ontwikkelen. Zo hebben veel appelrassen bvb. 700 uur winterrust nodig. Hetzelfde gaat op voor fruitgewassen in onze (ecologische) tuin en voor andere planten. Ook dit is een aspect van de seizoenswerking.

Meer informatie

Met deze 8ste nieuwsbrief is het voorgaande project volledig afgerond. Zoals reeds eerder aangekondigd loopt momenteel een vervolgpriject: "Kwaliteitsvol leven in een biodiverse stad". Tijdens dat project wordt ook de natuur in de Leuvense stadsrand onderzocht. Wil je op de hoogte blijven van dit project? Volg dan de komende maanden nog de websites van de betrokken organisaties:

www.vhm.be - www.natuurpuntoostbrabant.be - www.natuurpuntleuven.be - www.rld.be - www.koesterburen.be

Tekst en ontwerp: Wim Verheyden
(vhm.infocentrum@skynet.be)

